

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

Кафедра _____ соціології і публічного управління
(назва кафедри, яка забезпечує викладання дисципліни)

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ДИСЦИПЛІНИ

Методологія та методи соціологічних досліджень
_____ (назва навчальної дисципліни)
рівень вищої освіти _____ перший (бакалаврський)
_____ перший (бакалаврський) / другий (магістерський)
галузь знань _____ 05 Соціальні та поведінкові науки
_____ (шифр і назва)
спеціальність _____ 054 Соціологія
_____ (шифр і назва)
освітня програма _____ Соціологія управління
_____ (назви освітніх програм спеціальностей)
вид дисципліни _____ професійна підготовка; обов'язкова
_____ (загальна підготовка / професійна підготовка; обов'язкова/вибіркова)
форма навчання _____ денна
_____ (денна / заочна/дистанційна)

Харків – 2023 рік

Модуль 1. Розробка програми дослідження.

Тема 1 Історія становлення соціологічних досліджень. Формування методології та методів

1. Порівняльна характеристика соціальних обстежень та соціологічних досліджень.
 2. Виникнення та основні напрями розвитку соціологічних досліджень.
 3. Функції соціологічних досліджень в сучасному суспільстві.
 4. Поняття методології та методів соціологічного дослідження.
 5. Специфіка методології в соціології
- Література:** 1- 6, 9, 10, 12, 13, 16, 20

Тема 2. Аналіз помилок буденного спостереження. Сутність та види соціологічних досліджень

1. Основні джерела знань у повсякденному житті і в науці:
 - знання, які тримані експериментально;
 - знання, що гуртуються на висновках;
 - знання, що гуртуються на вірі та традиціях.
 2. Типові помилки в повсякденних дослідженнях:
 - неакуратне спостереження;
 - необґрунтоване узагальнення;
 - селективне спостереження;
 - “підробка” інформації;
 - нелогічність міркувань;
 - вплив Еґо в осмисленні даних;
 - передчасне закінчення дослідження;
 - містифікація.
 3. Помилки буденного спостереження і необхідність соціологічних досліджень
 4. Логіко-емпіричний характер соціологічних досліджень. Моделі наукового пізнання.
 5. Види соціологічних досліджень в залежності від мети, об’єму, глибини аналізу, масштабу проведення, характеру проведення...
 6. Характеристики “гарного” соціологічного дослідження.
 7. Взаємозв’язок теорії та досліджень у соціальних науках
 8. Специфіка теорій у соціології
- Література:** 2-6, 16

Тема 3. Професійна етика соціолога.

1. Етичні правила соціологічного дослідження
2. Соціологічні дослідження: користь, методологічна можливість та етичні помилки.
3. Обговорення прикладів неетичних досліджень та вибір стратегії поведінки соціологом.

4. Соціологічне дослідження і політика.

Література: 2, 3, 9, 14, 16

Тема 4. Етапи дослідження і підготовка проекту.

1. Етапи дослідження

1) формулювання проблеми дослідження;

2) розробка програми дослідження;

3) збір даних;

4) обробка даних;

5) аналіз даних;

6) інтерпретація результатів;

7) підготовка звіту.

2. Проект дослідження. Обов'язкова інформація в проекті дослідження

1) проблема і мета дослідження;

2) огляд літератури;

3) об'єкт вивчення;

4) метод вимірювання;

5) метод збору даних;

6) проект аналізу даних;

7) графік проведення дослідження;

8) бюджет..

Література: 1-3, 6, 9, 10, 12, 13, 16

Тема 5. Формулювання проблеми дослідження.

1. Співвідношення теми та проблеми дослідження.

Ідентифікація проблеми дослідження

2. Формулювання проблемної ситуації

3. Оцінка здійснимості дослідження. Що треба ураховувати, щоб правильно оцінити здійснимість дослідження?

4. Огляд літератури.

5. Визначення мети дослідження

6. Одиниці аналізу.

7. Виконання практичних завдань по формулюванню проблем досліджень, мети та одиниці аналізу за пропонованими темами досліджень

Література: 1, 3, 6, 9, 10, 16, 28

Тема 6. Концептуалізація і операціоналізація.

1. Виявлення понять (концепцій)

2. Типи відносин між змінними.

3. Залежна, незалежна та контрольна змінні в гіпотезі дослідження

4. Упорядкування концепцій та системний аналіз проблеми.

5. Операціональні визначення

6. Вимірювання

7. Операціональні визначення та мета дослідження.

8. Виконання практичних завдань по операціоналізації запропонованих понять

Література:3, 6, 9, 10, 16

Тема 7. Висунення робочих гіпотез.

1. Поняття та види гіпотез.

2. Вимоги щодо робочих гіпотез.

3. Виконання практичних завдань по висуненню гіпотез за пропонованими темами досліджень

Література:6, 9, 13, 16

Тема 8. Вимірювання в соціології.

1. Рівнівимірювання.

2. Типи шкал та можливості їх математичної обробки.

3. Прості та складні індикатори.

4. Створення вимірюваних інструментів за заданою темою.

Література:2-5, 9, 10, 15, 17

Тема 9. Поняття надійності вимірювання Способи перевірки процедури шкали на надійність.

1. Випадкова та систематична похибка вимірювання.

2. Як уникнути похибок вимірювання?

3. Відношення між валідністю та надійністю.

4. Валідність (обґрунтованість) вимірювання та технічні прийоми її підвищення.

5. Способи перевірки шкали на стійкість.

6. Явні помилки шкали.

7. Виконання практичних завдань по запропонованим анкетам: виявлення різних типів шкал, виявлення явних помилок в шкалах

8. Розробка шкал, які доцільно використовувати під час проведення курсового дослідження за обраною темою

Література:1, 6, 9, 10, 15, 16, 17

Семестр 5 Модуль 2. Складні шкали

Тема 10. Складні шкали.

1. Створення складених мір

2. Найбільш поширені складні процедури вимірювання:

- Шкала Лайкерта
- Шкала соціальних дистанцій Богардуса
- Шкала рівних інтервалів Герстоуна
- Шкала Л. Гутмана.

3. Психосемантичні методи (проектні методики) в соціології

- Семантичний диференціал (проектна методика).
- Шкала Степела

4. Поясніть,

які складні шкали доцільно використовувати під час проведення курсового дослідження за обраною темою.

5. Обговорення результатів самої роботи.

Література: 15, 22

Модуль 3. Кількісні та якісні методи збору даних в соціологічних дослідженнях.

Тема 11. Кількісні та якісні методи збору даних. Опитування в соціології

1. Сутність та зміст кількісних методів збору даних.
2. Сутність та зміст якісних методів збору даних.
3. Вибір об'єкта якісного дослідження
4. Логіка аналізу якісного дослідження
5. Розробка загальної стратегії якісного дослідження.
6. Основних види опитувань та способи їх проведення.
7. Загальні правила опитування.
8. Порівняльний аналіз методів опитування.

Література: 1-3, 6, 9, 10, 12, 13, 16, 19, 23, 28

Тема 12. Анкетне опитування. Анкета як найбільш розповсюджений інструмент вимірювання в соціології.

1. Сутність анкетного опитування та його специфіка.
2. Типи питань.
3. Вимоги до формулювання питань і пропонувані варіанти відповідей.
4. Структура анкети і основні принципи її побудови. Формат анкети.
5. Верстка анкети.
6. Пілотажна анкета.
7. Аналіз запропонованих анкет на типи шкал та форми питань.

Література: 1-5, 6, 9-11, 16, 21

Тема 13. Метод експертних оцінок в соціології

1. Сутність методу експертних оцінок, його основні завдання
2. Недоліки методу експертних оцінок та етапи його проведення
3. Вимоги до підбору експертів та способи їх підбору.
4. Технології основних форм експертного опитування.
5. Помилки і труднощі в застосуванні експертного опитування.

Література: 6, 10

Тема 14. Інтерв'ю в соціології

1. Теми, які підходять для інтерв'ю.
2. Роль інтерв'юєра.
3. Загальні правила інтерв'ювання.
4. Технологія проведення інтерв'ю.
5. Координація і контроль інтерв'ю.

Література: 6, 8-10, 13, 16, 23, 28

Тема 15. Телефонне, поштове та інтернет-опитування.

1. Поняття, сфера застосування та основні переваги телефонного опитування
 2. Головні недоліки телефонного опитування (САТІ)
 3. Основні методи формування вибірки для телефонного опитування та обов'язкові вимоги до його проведення
 4. Процедура проведення телефонного опитування
 5. Специфіка формулювання відповідей на запитання в телефонному опитуванні
 6. Поштове опитування: зміст, переваги та недоліки, вимоги до проведення
 7. Інтернет-опитування: поняття, переваги та обмеження
 8. Різновиди інтернет-опитування
- Література:** 1, 4-6, 9, 10, 16, 19, 20, 22, 23, 28

Тема 16. Метод соціометрії

1. Що таке соціометричний метод.
2. Основні поняття соціометричного методу.
3. Фазисоціометричного опитування.
4. Розробка запитань для проведення соціометричного опитування в різних групах респондентів.
5. Обробка результатів соціометричного опитування.
6. Зробити соціометричне опитування навчальних груп та представити отримані результати (в умовах дистанційного навчання виконати завдання за запропонованими результатами соціометричного опитування).

Література: 1-2, 4, 7, 11, 18

Тема 17. Фокус-групове опитування

1. Застосування методу фокус – груп в соціології.
2. Технологія організації та проведення фокус – груп.
3. Роль модератора у фокус – групах.
4. Фіксація даних та їх аналіз.

Література: 10, 26, 28

Тема 18. Аналіз документів як метод збору соціологічної інформації.

1. Поняття документу в соціології. Види документів
2. Логіка традиційного аналізу документів.
3. Аналіз статистики.
4. Поняття дискурсу в соціології. Основи дискурс-аналізу
5. Сутність контент – аналізу.
6. Сила і слабкість контент-аналізу.
7. «Образ жінки в сучасних американських художніх фільмах» : пояснити категорії аналізу, одиниці аналізу, одиниці підрахунку.

Література: 3, 7, 9, 10, 16, 18, 28

Тема 19. Соціальний експеримент як метод отримання соціологічної інформації.

1. Логіка експериментальних рішень. Класичний експеримент.
 2. Р.Л. Соломон про рішення для експерименту з двома та трьома контрольними групами.
 3. Відбір учасників експерименту
 4. Внутрішня валідність. Фактори, що загрожують внутрішній валідності експерименту.
 5. Зовнішня валідність і узагальнення причинно-наслідкових висновків.
- Література:** 4, 5

Тема 20. Спостереження.

1. Сутність спостереження
2. Види спостереження.
3. Створення інструментарію для спостережень.
4. Способи кодування інформації.
5. Історичні витоків включеного спостереження.
6. Планування включеного спостереження.
7. Вхідження в ситуацію спостереження. Роль спостерігача.
8. Процес аналізу та опису результатів.

Література: 3-5, 28

Тема 21. Тестові процедури в соціології.

1. Психологічні тести. Тест Куна-Маркпартленда.
2. Метод незакінчених речень.
3. Проектні ситуації.
4. Тести на виявлення особистих диспозицій.
5. Методики виявлення неусвідомлених аспектів соціального дистанціювання.
6. Психосемантика кольору в дослідженні картини соціального миру.
7. Соціолінгвістика в соціологічному дослідженні.

Література: 20, 27

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Протягом першого семестру здійснюється підготовка розрахунково-графічного завдання та захист презентації за його результатами.

У другому семестрі за навчальним планом студент виконує індивідуальне завдання та курсову роботу.

(вид індивідуального завдання)

№ з/п	Назва індивідуального завдання та (або) його розділів	Терміни виконання (на якому тижні)
-------	---	------------------------------------

1	<p><u>Перший семестр</u> Скласти проект дослідження для вивчення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ставлення студентів НТУ «ХПІ» до волонтерства • ставлення студентів НТУ «ХПІ» до вживання наркотиків. • ставлення студентів НТУ «ХПІ» до абортів. • ставлення студентів НТУ «ХПІ» до усиновлення дитини. • ставлення студентів НТУ «ХПІ» до осіб, що були осудні та провели деякий час у в'язниці; • ставлення студентів НТУ «ХПІ» до власної трудової міграції. • ставлення студентів НТУ «ХПІ» до татуювання. 	
2	<p><u>Другий семестр</u> Виконання контрольних робіт №1, №2, №3, №4 за темами:</p> <ul style="list-style-type: none"> • «Вимірювання в соціології», • «Складні шкали», • «Анкета соціологічного дослідження», • «Розробка інструментарію для проведення контент-аналізу документа». 	3 5 8 12
3	<p><u>Підготовка індивідуального завдання та захист презентації за його результатами.</u> В межах завдання необхідно розробити інструментарій для вимірювання методом соціометрії рівня згуртованості студентської групи. Провести дослідження в одній з навчальних груп НТУ «ХПІ». На основі отриманих даних необхідно графічно зобразити структуру групи, зробити соціограму відносин симпатій та антипатій. Виділити лідерів та аутсайдерів, підрахувати основні соціометричні індекси (групові та індивідуальні). Розробити рекомендації куратору щодо підвищення рівня згуртованості та оптимізації соціально-психологічного клімату в групі. Отримані дані представити у вигляді презентації.</p>	8-10
4	Написання курсової роботи з курсу.	2-15

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова література

1	Паніна Н. В. Технологія соціологічного дослідження. Київ: Наукова думка, 2006. 232 с.
2	Як провести соціологічне дослідження: методичні рекомендації / Упоряд. та заг. ред. О.М. Балакіревої та О.О. Яременка. – К.: Державний ін.-т проблем сім'ї та молоді, 2004. – 264 с.
3	Соціологія: організація емпіричного дослідження. Навч. посібн. / уклад. Балановський Я. М. – Умань: Візаві, 2019. – 471 с. URL: chrome-extension://efaidnbmninnibpcapjpcgclefindmkaj/https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/10780/1/%D0%94%D1%80%D1%83%D0%BA%20%282%29.pdf
4	Berg B.L. Qualitative Research Methods for the Social Sciences. Boston: Allyn and Bacon,

	2017. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/http://law.gtu.ge/wp-content/uploads/2017/02/Berg-B.-Lune-H.-2012.-Qualitative-Research-Methods-for-the-Social-Sciences.pdf
5	Creswell J.W. Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Approaches, Fifth Edition. 2017. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://spada.uns.ac.id/pluginfile.php/510378/mod_resource/content/1/creswell.pdf URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://www.ucg.ac.me/skladiste/blog_609332/objava_105202/fajlovi/Creswell.pdf
6	Паніотто В., Харченко Н. Методи опитування: підручник. Київ: Києво-Могилянська академія, 2017. 342 с.
7	Сучасні методики контент-аналізу: навчальний посібник / За заг. ред. Костенко Н., Батаєвої К., Іванова В. Київ: Кондор, 2018. 256 с. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://www.researchgate.net/profile/Ekaterina-Bataeva/publication/326736532_Sucasni_metodiki_kontent-analizu/links/5b61aa7ba6fdccf0b2056d27/Sucasni-metodiki-kontent-analizu.pdf
8	Гоманюк М.А. Інтерв'юер у масовому опитуванні. Кишеньковий навчально-методичний посібник. – Херсон: Гілея, 2013. – 84 с
9	Богдан О. Щоварто знати про соціологію та соціальні дослідження. Київ: Дух і Літера, 2015. 380 с. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://dodmc.dn.ua/images/stories/Biblioteka/sho_varto_znati_pro_sociologiyi_ta_socialni_doslidzh.pdf
10	1 Вербець В.В. Методика організації та проведення соціологічного дослідження: Навчально-методичний посібник. – Березно. - 2008. – 231 с. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://eprints.oa.edu.ua/369/1/verbec.pdf
11	1 Шостак І.В. Анкетування: методичні рекомендації щодо організації та проведення соціологічного дослідження. Острог, 2021. 40 с. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://eprints.oa.edu.ua/8593/1/Anketuwania_metodyczka.pdf

Допоміжна література

12	Вербець В.В. Методика організації та проведення соціологічного дослідження: Навчально-методичний посібник. – Березно. - 2008. – 231 с. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://eprints.oa.edu.ua/369/1/verbec.pdf
13	Вербець В.В. Методологія та методика соціологічних досліджень: Навчально-методичний посібник. – Друге вид. доп. і перероб. – Рівне: РДГУ: Інститут соціальних досліджень, 2006. – 167 с.
14	Кодекс професійної етики соціолога. URL:

	http://megalib.com.ua/content/2833_Kodeks_profesiinoi_etiki_sociologa.html
15	Комплексні вимірвальні інструменти в соціологічних дослідженнях: розроблення, адаптація, обґрунтування достовірності [Є. Головаха, С. Дембіцький, Н. Паніна та ін.]; за наук. ред. Є. Головахи та С. Дембіцького. – Київ: Інститут соціології НАН України, 2022. – 405 с. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://i-soc.com.ua/assets/files/library/kompleksni-vimiryuvalni-instrumenti-v-sociologichnih-doslidzhennyah.pdf
16	Мазурик О. В., Єрескова Т. В., Никифорова Н. О. Методологія та методика соціологічних досліджень: практикум. Донецьк: Східний видавничий дім, 2011. 232 с.
17	Маковецький А. М. Надійність соціологічної інформації [Текст] : навч. посібник / А. М. Маковецький ; Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича. – Чернівці : ЧНУ, 2009. – 48 с.
18	Костенко Н. В., Іванов В. Ф. Досвід контент-аналізу: Моделі і практики: Монографія. – К.: Центр вільної преси, 2023. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.aup.com.ua/wp-content/uploads/2016/03/Dosvid-kontent-analizu.-Modeli-ta-praktiki.pdf
19	Рюль В. О. Застосування методу Case Study у роботі з дітьми вулиці / В. О. Рюль // Наукові студії Львівського соціологічного форуму «Багато вимірні простори сучасних соціальних змін»: Збірник наукових праць. – Львів: Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка. – 2008. – 244–249
20	Соціологія: Хрестоматія (від першоджерел до сучасності). У 2-х томах. – Т.1. – Львів: ЛьвДУВС, 2019. URL: http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/1/1/%D0%93%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%8E%D0%BA%20%D0%9B.%20%D0%A1%D0%9E%D0%A6%D0%86%D0%9E%D0%9B%D0%9E%D0%93%D0%86%D0%AF_%D1%85%D1%80%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%82%D1%96%D1%8F%20%D1%82.1.pdf
21	Шостак І.В. Анкетування: методичні рекомендації щодо організації та проведення соціологічного дослідження. Острог, 2021. 40 с. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://eprints.oa.edu.ua/8593/1/Anketuwan%20metodyczka.pdf
22	Толстова Ю. Н. Вимірювання в соціології: навчальний посібник URL: http://ibib.ltd.ua/izmerenie-sotsiologii-uchebnoe-posobie.html
23	Якісні дослідження в соціологічних практиках: навчальний посібник / За ред. Н. Костенко, Л. Скокової. Київ: Інститут соціології НАНУ, 2009 400 с. URL: https://i-soc.com.ua/assets/files/library/g%20ok.pdf
24	Організація і проведення соціометричної методики в соціально-психологічних дослідженнях. Навчально-методичний посібник/

	Е.Т.Соломка, Ю.А. Прокопович Ужгород – 2008. 32 с. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://dspace.uzhnu.edu.ua/js-pui/bitstream/lib/22482/1/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D1%82%D1%80%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96%20%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8.pdf
25	Соціометричне опитування. / Соціологія: загальний курс. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти України URL: https://subject.com.ua/sociology/picha/55.html
26	Методика проведення фокус-груп: Методичні рекомендації для студентів спеціальності «журналістика» ВДПУ / Укладач – Лапшин С.А. – Вінниця: ВДПУ, 2016. – 28 с. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://vspu.edu.ua/faculty/histor/documents/pr7.pdf
27	Поліщук, С. А. Методичний довідник з психодіагностики : навч.-метод. посібник / С. А. Поліщук. — Суми : Університетська книга, 2009. — 442 с.
28	Якісні дослідження в соціологічних практиках: навчальний посібник / За ред. Н. Костенко, Л. Скокової. Київ: Інститут соціології НАНУ, 2009. 400 с. URL https://i-soc.com.ua/assets/files/library/gs_ok.pdf

Інтернет джерела:

1. Архів журналу «Соціологія: теорія методи, Маркетинг». URL: <http://stmm.in.ua/archive/>
2. Архів даних крос-національних досліджень. URL: <http://www.gesis.org>
3. Інститут демографії і соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України. URL: <http://www.idss.org.ua>
4. Інститут соціології НАН України. URL: <http://i-soc.com.ua/>
5. International Sociology: SAGE Journals. URL: <https://journals.sagepub.com/home/iss>
6. Київський міжнародний інститут соціології. URL: <https://www.kiis.com.ua/>
7. Моніторинг Організації Об'єднаних Націй рівня щасливості у світі (World Happiness Report) URL: <http://worldhappiness.report>
8. Національний банк соціологічних даних «Київський архів» URL: <http://ukraine.survey-archive.com>
9. Онлайн-ресурси Державної служби статистики України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
10. Портал «Медіаосвіта і медіаграмотність». URL: <http://medialiteracy.org.ua/>
11. Соціологічна асоціація України. URL: <http://www.sau.kiev.ua/>
12. Соціологічна група «Рейтинг». URL: <http://ratinggroup.ua/>

13. Соціологія та соціальні дослідження: що, як, навіщо? Онлайн курс на платформі Prometheus. URL: https://courses.prometheus.org.ua/courses/IRF/SOC101/2015_T1/about
14. SOCIS: Центр соціальних та маркетингових досліджень. URL: <http://socis.kiev.ua/ua/>
15. Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка. URL: <http://www.uisr.org.ua/>
16. Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва. URL: <https://dif.org.ua/>
17. Центр Разумкова. URL: <http://razumkov.org.ua/>
18. Центр соціальний моніторинг. URL: <https://smc.org.ua/>